

Wolfgang Mühlberger, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti
Olli Ruohomäki, FT, entinen vieraileva vanhempi tutkija, FIIA

IDLIBIN RATKAISUN HETKET

JIHADISTITAISTELIJOIDEN JA GEOPOLIITTISTEN JÄNNITTEIDEN HINTA

Viimevuotinen Abu Bakr Al-Baghdadin surma toi esiin Luoteis-Syyrian jihadistiverkostot. Idlibin suojavyöhykkeen horjuminen kasvattaa nyt Turkin hallinnoimien joukkojen ja Syyrian sekä Venäjän asevoimien välisen suoran sotilaallisen yhteenoton riskiä, mikä aktivoisi uudelleen konfliktin geopoliittisen ulottuvuuden.

Sen jälkeen kun Vladimir Putin oli vierailut tammikuussa Damaskoksessa, Syyrian armeijan hyökkäykset maan pohjoisosissa jatkuivat kiivaina. Syyrian hallinto pyrki ottamaan takaisin hallintaansa viimeisenkin opposition tukialueen, Idlibin, joka on suurimmaksi osaksi jihadistien hallussa. Luoteis-Syyrian provinssi oli alkuaan Bashar al-Assadin hallinnon vastaisen kansannousun tärkeä keskus, josta sai alkunsa myös kansalaisaktivistien nousu vuonna 2011.

Lukuun ottamatta Vapaan Syyrian armeijan FSA:n ryhmiä aluetta ovat hallinneet Jabhat al-Nusra ja al-Qaidaan linkittyvät ryhmät, kuten ”Turkestanin islamistinen puolue”. Näiden jihadistiryhmien

lisäksi myös muut taistelijat ovat löytäneet tiensä Idlibiin sen jälkeen, kun Assadin hallinto on vahvistanut otettaan muualla maassa vuodesta 2015 lähtien. Idlibissä taisteilijoita on yli 50 000. Tämän vuoksi alueen turvallisuusnäkökulmat ovat pirstoutuneet ääri-radikaalien ideologioiden ristipaineessa, vaikka aseistautuneet ei-valtiolliset toimijat ovat yrittäneet luoda hallinnon kaltaisia rakenteita.

Taistelijoiden vyöryyn lisäksi Idlibiä on koetellut valtava muutovirta eri puolilta Syyriaa. Maan sisäiset pakolaiset pakenevat sotaa ja hakevat turvaa. Tämä on johtanut useiden jättimäisten telttakaupunkien (Atmeh ja muut) syntyyn Turkin rajan läheisyydessä. Niissä elää

satojatuhansia ihmisiä. Nämä kaksi kehityskulkua ovat muuttaneet ja muuttavat yhä merkittävästi Idlibin väestörakennetta.

Syyskuussa 2018 Idlibin maakuntaan perustettiin suojavyöhyke, jonka tarkoitus oli jäädättää Assadin hallinnon ja aseistautuneen opposition välinen konflikti. Turkin ja Venäjän perustamilta tarkkailualueelta on vartioitu demilitarisoitua aluetta. Idlibin puolella Turkki on viime vuosina koonnut sijaisarmeijan, joka koostuu FSA:n rippeistä ja jihadistimilitioista. Tämä niin sanottu Syyrian kansallinen armeija (SNA) muodostuu noin 30 taisteluyksiköstä, johon kuuluu kovan linjan jihadistiryhmiä, kuten Ahrar al-Sham, Faylaq al-Sham ja

Jaysh al-Islam. Jabhat al-Nusra on pysynyt tästä erillään ja nimennyt itsensä uudelleen Hay'at Tahrir al-Shamiksi (HTS). Syyrian hallinnon puolella Hizbollahin taistelijat ja iranilaiset sekä afgaanitaistelijoiden yksiköt täydentävät venäläisvoimia.

Vuonna 2018 Turkin ja Venäjän kahdenvälisen Sotšin sopimuksen mukaan Turkin on riisuttava aseista hallinnoimansa joukot. Turkki ei kuitenkaan ole toimeenpannut sopimusta, vaan sen strategiana on ollut yhtenäistää välikäsinä toimivia joukkojaan. Näille se on rakentanut kattojärjestön (eli käytännössä SNA:n). Venäjä on puolestaan velvoitettu pidättelemään Syyrian armeijaa (SAA), minkä se oli valmis vielä tekemään ennen viime kesää, jolloin Assad aloitti voimatoimet vallatakseen viimeisetkin vastarinnan alueet. Puskurivyöhykejärjestely ei siis toimi, ja useat Turkin tarkkailupisteet ovat Syyrian hallinnon joukkojen saartamia.

Recep Tayyip Erdoğanin vaihtumisen sekaantua Idlibiin ja löytää yhteisymmärrystä Venäjän kanssa on se, että Turkkiin tulee jatkuvasti pakolaisia Syyriasta ja Turkki haluaa kontrolloida jihadistisia sijaistaistelijoitaan. Taustalla on lisäksi sisäiseen turvallisuuteen liittyviä syitä. Assadin hallinnon nykyisten voimatoimien vuoksi

Turkin patoamisstrategia on joutunut koetukselle. Turkin on löydetävä uusi ymmärrys Venäjän kanssa Idlibin tulevaisuudesta. Ilmoitus Istanbulin kokouksesta 5. maaliskuuta yhdessä Saksan, Ranskan, Turkin ja Venäjän kanssa voisi olla ensiaskel tähän suuntaan, koska mikä tahansa muutos nykytilanteeseen olisi Turkille vain haitaksi.

Nykyiset voimatoimet mahdollistivat sen, että Assadin hallinto valtasi takaisin strategisesti tärkeän M5-valtatien, ja nyt se on saavuttamassa M4-valtatietä. Se puolestaan mahdollistaa Latakian alaviittien sydänmaiden yhdistämisen takaisin Aleppoon, joka oli entinen talouden keskus. Luoteis-Idlib on kuitenkin vuoristoista aluetta, mikä selittää kahden mahdollisen skenaarion nousun nykytilanteesta.

Ensimmäinen olisi patoamisstrategia. Se olisi minimiratkaisu, johon Turkki saattaisi olla valmis Syyrian ja Venäjän kanssa. Konfliktia se ei kuitenkaan varsinaisesti ratkaise, mutta sillä voisi pelata aikaa pitkäaikaisen ratkaisun sijasta. Patoamisratkaisu myös ostaisi Turkille lisää aikaa, ennen kuin maa joutuu kohtaamaan seuraukset siitä, että se on tukenut afganistanilaistyylistä jihadistikapinaa vaihtaakseen naapurimaansa hallinnon.

Vaihtoehtoisesti Syyrian armeijan Idlibin uudelleen valtausta voi

seurata jihadististen sijaistaistelijoiden väkivaltainen kukistuminen tai neuvotteluratkaisu. Jälkimmäinen voisi tuoda mukaan niin sanotun DDR-prosessin eli aseistariisun, demobilisoinnin ja aseistautuneiden kapinallisten integroimiseen yhteiskuntaan. Tämän soveltaminen ei onnistu, jos jihadistit eivät ole halukkaita tunnustamaan tappiotaan. Syyrian hallinnon julistama tavoite valtion alueellisesta koskemattomuudesta on kuitenkin käytännössä sama kuin autoritaarisen rauhan pakottaminen.

Turkin pääasiallinen intressi pitää Idlibin tilanne ennallaan törmää Syyrian hallinnon strategisen tavoitteen kanssa: se haluaa vallata alueensa takaisin. Kompromissi voisi kuitenkin löytyä Turkin rajan ja kahden syyrialaisvaltatien (M5, M4) väliltä. Se voisi osua yksin myös Venäjän tavoitteiden kanssa. Venäjä haluaa ylläpitää liittolaisuutta Syyrian kanssa ja samaan aikaan pitää vastavuoroisesti suotuisia suhteita Turkkiin. Tämä järjestely vastaisi myös EU:n intressejä pitää pakolaiset loitolla ja jihadistit kaukana, poliittisista ja turvallisuusyhteyksistä. Toisaalta se olisi vastoin EU:n pyrkimyksiä estää Turkkiä ja Venäjää lähentymästä toisiaan.